

Varför tillåter vi doping i skolan?

Expressen den 25 april 2016

Tänk dig att staten fördelar en miljon kronor vardera till vissa utvalda. Efter några år har de utvalda chans till högre lön än nästan alla andra, och så förblir det under resten av yrkeslivet. Skälet till att staten agerar på detta sätt är att de som får en gåva antas som yrkesverksamma kunna bidra extra mycket till samhällets välbefinnande.

Personerna väljs ut genom att staten betalar ett antal konkurrerande organisationer cirka 100 000 kr per år under tolv år för att välja ut vilka som ska erbjudas gåvan. Det är då självklart – kan man tycka – att staten lägger mycket kraft på att säkerställa att ingen av organisationerna fuskar genom att överdriva hur väl testade och utvalda personer presterar.

Märkligt nog gäller denna logik inte en av de mest fundamentala institutionerna i samhället: grund- och gymnasieskolan, som är inträdesbiljetten till en inkomstbringande universitetsutbildning. Staten har i stället skapat ett system där en viss prestation kan bedömas helt olika beroende på vilken testorganisation en elev går i. För att göra en parallell till idrottens värld, har staten under mer än två decennier haft ansvar för ett system där doping är fullt tillåtet.

Det tog testorganisationerna ett tag att inse att så var fallet. Till en början var det därför bara några få organisationer som sysslade med doping, det vill säga gav glädjebetyg, men efter hand följde allt fler efter. Det skedde av nödtvång, särskilt på orter där många skolor konkurrerade om den givna intäktskakan (läs: skolpeng per elev), men också genom att normen att betyg ska vara rättvisande och rättvisa gradvis bröts ner.

Alla människor anser att det är upprörande med dopade idrottare som skaffar sig en gräddfil till titlar, medaljer och lukrativa sponsorkontrakt. Domen är med rätta hård – en Ludmila Engquist eller en Abeba Aregawi blir persona non grata från en dag till nästa. Vad vi ser i skolan vore helt otänkbart på idrottens område.

Gör tankeexperimentet att du avnjuter OS-finalen på 400 meter löpning. Loppet är oerhört jämnt och spännande, men det framgår för blotta ögat att en av löparna är något före de övriga. När resultatlistan blir officiell visar det sig dock att den som kom först i mål egentligen kom trea. Skälet är att olika tidtagarur lottats till de åtta finalisterna och tiden mäts inte riktigt likadant med de åtta uren. Det låter absurt, men på skolområdet är det faktiskt så det fungerar i dag.

Sedan två decennier har Sverige ett statligt sanktionerat system som tillåter både doping och osynkroniserade tidtagarur för att välja ut vilka ungdomar som ska bli antagna till de mest eftertraktade eftergymnasiala utbildningarna. Systemet sjösattes av moderaten Beatrice Ask 1994, administrerades i tolv år av socialdemokratiska regeringar, sedan i åtta år av alliansen, och nu av den rödgröna regeringen.

I dessa dagar är upprördheten med rätta stor över den matchfixning som skakar svensk fotboll och som rättsväsendet är oförmöget att lagföra. Än viktigare för Sveriges framtid är att vi tar itu med den matchfixning och dopingkultur som så många svenska skolelever vuxit upp med och tvingats ta för

given. Det måste bli lika ärofyllt att vara duktig i skolan som det är att springa fort, och lika nesligt att fuska med kunskaper som det är att dopa sig till idrottsframgångar.

Gymnasieminister Aida Hadzialic har visat en uppfriskande förståelse för att "glädjebetyg" i slutändan vare sig gläder den enskilde eller samhället i stort. Förhoppningen är att hon går från ord till handling för att skapa ett skolsystem utan dopingmöjligheter. En skola där en viss prestation bedöms likadant oavsett var och av vem den utförs är avgörande både för att göra läraryrket mer attraktivt och för att förbättra skolresultaten.

Magnus Henrekson, professor

Vd Institutet för Näringslivsforskning (IFN)